

Særutskrift

Sak 16/21 Høringsuttalelse til Regional plan for kulturmiljø i Trøndelag 2022- 2030

Trøndelag fylkeskommune har sendt forslaget til Regional plan for kulturmiljø i Trøndelag 2022-2030 ut på høring, med høringsfrist 2022-2030. Planprogrammet for arbeidet har tidligere blitt behandlet både i faggruppa (sak 10/20) og i verdensarvrådet (sak 21/20), hvor ønsket har vært å gi verdensarven en tydelig plass i planen. Holtålen og Røros kommuner har også gitt uttalelser med samme hensikt.

Faggruppa for verdensarven behandlet saken i møte i Engerdal den 02.09.2021.

Utredning og forslag til vedtak er gjort på basis av faggruppas anbefalinger.

Den foreliggende planen består av 3 dokumenter;

- selve plandokumentet,
- et handlingsprogram for perioden 2022-2023
- et vedlegg med oversikt over verneverdige kulturmiljø, kulturlandskap og fartøy i Trøndelag

Alle dokumentene er vedlagt innkallinga til faggruppemøtet.

Formålet med den regionale planen oppsummeres slik:

- *Gi veiledning og tydelige føringer om regionale kulturmiljøer og interesser*
- *Samordne ressurser og virkemidler blant aktuelle aktører og fremme felles satsinger*
- *Ta opp kommune- og sektoroverskridende problemstillinger og fremme felles løsninger*
- *Avveie nasjonale og internasjonale føringer og forventninger*

Planen er ikke juridisk bindende, men skal gi retning og samordne innsatsen i utviklingsarbeidet innenfor kulturmiljøfeltet i Trøndelag.

Planen har retningslinjer og ikke bestemmelser. Retningslinjer er ikke juridisk bindende slik som bestemmelser, men de gir en retning som det ligger en forpliktelse i å følge. Dette bidrar til helhetlig samfunnsplanlegging. Planen medfører dermed ikke en utvidelse av klage og innsigelsesrett etter plan- og bygningsloven, men er et dokument som tydeliggjør kulturminneverdiene og sørger for at informasjonen er lette tilgjengelig på et tidlig tidspunkt.

Planen er utarbeidet i nært samarbeid med Sametinget og Samisk råd under planarbeidet. Samene har status som urfolk i Norge, og Sametinget er ansvarlig myndighet for de samiske kulturmiljøene.

Målsettinger og retningslinjer

Hovedmålet for den nye kulturmiljøpolitikken for Trøndelag 2022-2030 er «I 2030 engasjerer trønderne seg i et mangfold av godt bevarte kulturmiljø». De 4 overordna retningslinjene er:

- Vi legger FNs bærekraftsmål til grunn og at god forvaltning av kulturmiljø bidrar til bærekraftig samfunnsutvikling
- Fylkeskommunen, Sametinget og kommunene ser kulturmiljø i sammenheng med andre samfunnsområder som folkehelse, friluftsliv, skole, reiseliv, landbruk, klima og miljø, brannsikring, og universell utforming.
- Fylkeskommunen, Sametinget og kommunene legger til rette for at alle kan engasjere seg i og ta ansvar for kulturmiljø. Vi legger et inkluderende perspektiv til grunn.
- *Vi løfter fram verdensarven Røros bergstad og Circumferensen som et område for den beste praksisen i forvaltning og formidling av natur- og kulturmiljø, og bringer erfaringene videre til andre.*

Overordna retningslinjer

- Kulturmiljøene bør sikres og forvaltes som ressurser i areal- og miljøforvaltningen:
- *Nasjonalt og regionalt viktige kulturmiljø skal sikres i kommune- og reguleringsplaner. Kommunene skal kartlegge og verdivurdere lokalt viktige kulturmiljø i plan, og vurdere å sikre disse i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner. Hensynene som skal ivaretas tilpasses hvert enkelt kulturmiljø, og innarbeides i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner med bestemmelser og/eller retningslinjer.*
- Arealene i viktige kulturmiljø og kulturlandskap bør holdes åpne og nedbygging og skogplanting bør unngås.
- I arbeid med by- og stedsutvikling skal verneverdige bygninger og bygningsmiljø ses på som ressurser. Mulighetene for gjenbruk og transformasjon gjennom ny bruk skal utredes.
- Nye tiltak i randsonen rundt viktige kulturmiljø eller kulturlandskap bør utformes slik at deres verdier og særpreg ikke svekkes.

Planen er bygget opp omkring 7 tema;

*Regionale verdier og Kunnskapsformidling
By- og tettstedsutvikling
Håndverk og materialproduksjon
Båt og fartøyvern
Klima
Opplevelsesnæringer
Kulturmiljø, felleskap og demokrati*

Under hvert tema er det en beskrivelse og en liste over tiltak som skal gjennomføres i perioden 2022-2030. Alle temaene er relevante for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen, også «Båt og Fartøyvern» hvor Femund II er det aktuelle objektet. Verdensarven er også presentert på en egen faktaside.

Handlingsplan 2022-23

I handlingsplanen for 2022-2023 er tiltak 2 «Verdensarv i Circumferensen».

Det skal gjennomføres et forprosjekt for å gjøre kulturminnene og kulturlandskapet i Circumferensen synlig og tilgjengelig gjennom systematisk markedsføring. Prosjektet skal ha overføringsverdi til andre kommuner og relevante steder. Ansvar for gjennomføring er lagt til Røros kommune/fylkeskommunene i Innlandet og Trøndelag, Sametinget og statsforvalteren. Forprosjektet gjennomføres i 2022.

Under tema «*Regionale verdier og kunnskapsformidling*» er Tiltak «registrering av samiske kulturminner i Saantien Sitje – Essand reinbeitedistrikt».

Med utgangspunkt i målsettingene i Forvaltningsplanen for Røros bergstad og Circumferensen, er det ønskelig at samme type registreringer også gjennomføres i Riast/Hylling og Femund reinbeitedistrikt i løpet av planperioden.

Under tema «*Håndverk og materialproduksjon*» er tiltak 2 «*Samarbeidsprosjekt skole-arbeidsliv*». Her er samarbeidet mellom Røros videregående og Uthusprosjektet et naturlig prosjekt å styrke mulighetene for å videreføre gjennom hele planperioden.

Tema «*Klima*» har ambisiøse målsettinger;

«I 2030 har vi forebyggt og redusert risikoen for at klimaendringer kan skade utsatte kulturmiljø»

Forebyggingsarbeidet skal starte med en risiko- og sårbarhetsanalyse for spesielt utsatte områder i 2022.

«I 2030 foretrekker trønderne å gjenbruke bygninger framfor å rive og bygge nytt».

Målsettingen om at trønderne i 2030 skal foretrekke å gjenbruke bygninger framfor å rive og bygge nytt kan bare nås om en rekke samfunnssektorer trekker sammen i en slik retning. Både finansieringsordninger, bygge bransjen, eiendomsbransjen, media, arkitekt og konsulentundervisning og forskning må trekke sammen:

Samtidig viser målsettingen at kulturmiljøforvaltningen kan spille en vesentlig rolle i arbeidet med både klimatilpasning og reduksjon av utslipp av klimagasser.

Oversikt over verneverdige kulturmiljø, kulturlandskap og fartøy i Trøndelag!

Dette er et utvalg av områder med høy verneverdi som kulturmiljøer. Både områder som er fredet etter kulturminnelov og naturmangfoldslov, områder undergitt vern etter plan- og bygningslov og områder uten noen formell status er med.

Utvalget er gjort ut fra at kulturmiljøet, kulturlandskapet eller fartøyet;

- Forteller en vesentlig del av Trøndelags kulturhistorie
- Har høy verneverdi basert på etablerte utvalgskriterier i kulturminneforvaltningen, som representativitet/sjeldenhet, alder og autensitet, kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og kulturhistorisk verdi, bevaringstilstand, identitetsverdi/symbolverdi og kunstnerisk/arkitektonisk verdi
- Har lang tidsdybde der det er relevant
- Omfatter samiske eller nasjonale minoriteters kulturminner
- Har en sammenheng mellom fartøy og hjemmehavn

Det presiseres at alle områdene er vurdert på samme grunnlag uavhengig av formelt vern. De utvalgte områdene skal gis en nærmere beskrivelse i oppfølgingsarbeidet med planen.

I *Holtålen kommune* er hele området som omfattes av Circumferensen, inklusive Eidet/Dragås og Muggruva tatt med som et samla område. Stasjonsmiljøet på Stensli er gitt en egen omtale.

I *Røros kommune* er Sølendet naturreservat, Femund II og hele området innenfor Røros bergstad og Circumferensen tatt inn. Småsetran er spesielt omtalt under siste.

Vurdering:

Da planarbeidet startet med høring av planprogrammet, var innspillene både fra verdensarvrådet og kommunene Holtålen og Røros at en ønsket en sterkere profilering og bredere omtale av verdensarven Røros bergstad og Circumferensen enn det det var lagt opp til.

Innspillene fra kommunene og verdensarvrådet ble hensyntatt under den endelige utformingen av planprogrammet i fylkesutvalget, og det kan konstateres at verdensarven har fått en godt synlig plass i selve planen.

Verdensarven løftes fram spesielt i *målsettingen* med planarbeidet. Verdensarven er gitt spesiell plass under tema opplevelsesnæringer, hvor også verdensarvsenteret på Rørosmuseum er omtalt, og at både Regionplan for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen og Forvaltningsplanen for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen for 2019-2023 er omtalt.

I *Handlingsplanen for 2022-2023* er formidling av verdensarven et prioritert tiltak, og både samarbeidsprosjektene mellom skole og arbeidsliv knyttet til håndverk og materialproduksjon og kartlegging av samiske kulturminner er med.

I utvalget av *kulturmiljøer, kulturlandskap og fartøy* er hele Circumferensen lagt inn, i tillegg til Sølendet naturreservat (Røros), Stensli stasjon (Holtålen) og Femund II (Røros og Engerdal)

Oppsummering

Oppsummert er verdensarven godt synlig i regional plan for kulturminner i Trøndelag for 2022-2030.

Med utgangspunkt i Forvaltningsplanen for verdensarven for 2019-2022, vil koordinator allikevel foreslå følgende endringer/tillegg i Handlingsprogrammet for 2022-2023;

Under Hovedmål; «I 2030 engasjerer trønderne seg i et mangfold av godt bevarte kulturmiljø»;

Tiltak 2; Forprosjekt med synliggjøring og tilgjengeliggjøring av kulturmiljøer og kulturlandskap.

Her bes det om at *Verdensarvsenteret* nevnes spesifikt under hovedansvarlig.

Verdensarvsenteret har hovedansvar for formidling av verdensarven, jobber kontinuerlig med både tradisjonell og nyskapende formidling, og har også en betydelig andel av sin finansiering fra fylkeskommunene. Det er naturlig å peke på

senteret som en viktig aktør i både forprosjekt og hovedprosjekt i samarbeid med fylkeskommunen.

Under Tema Regionale verdier og kunnskapsformidling, vil koordinator foreslå et nytt Tiltak 5; Forprosjekt registrering av samiske kulturminner i Circumferensen.

Dette er også et tiltak i Forvaltningsplanen for Røros bergstad og Circumferensen, og fylkeskommunen sammen med Sametinget må ha et hovedansvar for å få dette i gang.

Forslag til vedtak;

Verdensarvrådet for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen slutter seg til målsettinger, handlingsplan og utvalget av kulturlandskap, kulturmiljøer og fartøyer som er foreslått i utkastet til Regional plan for kulturminner i Trøndelag 2022-2030. Verdensarvrådet mener at verdensarven Røros bergstad og Circumferensen er godt synliggjort i planen.

Verdensarvrådet foreslår at Verdensarvsenteret for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen gis en viktig rolle i arbeidet med forprosjektet til synliggjøring og tilgjengeliggjøring av kulturminnene og kulturlandskapene i Circumferensen.

Verdensarvrådet ber også om at det i løpet av 2022-2023 igangsettes et arbeid med registrering av samiske kulturminner i Circumferensen i regi av Sametinget og fylkeskommunene.

Vedtak;

Verdensarvrådet for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen slutter seg til utkastet til Regional plan for kulturminner i Trøndelag 2022-2030.

Verdensarvrådet mener at verdensarven Røros bergstad og Circumferensen er godt synliggjort i planen.

Verdensarvrådet ber om at at Verdensarvsenteret for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen gis en viktig rolle i arbeidet med forprosjektet til synliggjøring og tilgjengeliggjøring av kulturminnene og kulturlandskapene i Circumferensen.

Verdensarvrådet ber også om at det i løpet av 2022-2023 igangsettes et arbeid med registrering av samiske kulturminner i Circumferensen i regi av Sametinget og fylkeskommunene.